

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ผู้กระทำการในกระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษานโยบายกระจายอำนาจสู่ชุมชน ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) ซึ่งเป็นการสอบสวน มองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) ด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมนั้น โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มนุษย์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis)

1. หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการศึกษาเรื่องผู้กระทำการ (Agency) ในการกำหนดนโยบาย กรณีศึกษานโยบายเทศบาลอีสานนคร หน่วยที่ใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยนี้คือ ผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาล ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายของเทศบาล โดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการนโยบายสาธารณะของเทศบาลอีสานนคร ตั้งแต่การกำหนดนโยบายการนำนโยบายไปปฏิบัติ และผลสะท้อนของนโยบายที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำการต่าง ๆ

2. ประชากร

ประชากรเป้าหมายในการศึกษา คือ ผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่เทศบาล ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายของเทศบาล รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทสนับสนุน ผลักดัน ให้เกิดการเคลื่อนไหว นำไปสู่การสร้าง และใช้นโยบายของเทศบาล

3. กลุ่มตัวอย่าง

3.1 สมาชิกสภาเทศบาลอีสานนคร

3.2 คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการกลุ่ม องค์กรชุมชน ต่าง ๆ ในเขตเทศบาล
อีสานนคร

3.3 นักพัฒนา นักวิชาการ ตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านประชาสังคม องค์กรชุมชน เครือข่าย ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานร่วมกับเทศบาล
อีสานนคร

4. พื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายของเทศบาลอีสาน นคร ในจังหวัดอิสานนคร เป็นชื่อสมมุติของพื้นที่ในการศึกษา เป็นพื้นที่เทศบาลนครในจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกเทศบาลอิสานนครเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเทศบาลอิสานนครเป็นเทศบาลที่มีประสิทธิภาพในการบริหาร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานเป็นที่ปรากฏในระดับประเทศ เคยได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า และมีผลงานต่าง ๆ ปรากฏในชุมชนอย่างชัดเจน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้ช่วยวิจัยของนักวิชาการที่เข้าไปร่วมงานกับเทศบาล และได้ร่วมงานเป็นผู้ช่วยวิจัยในงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเทศบาล และเป็นผู้ช่วยวิทยากรในเวทีพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเทศบาลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในบางปรากฏการณ์ ทั้งการดำเนินกิจกรรมของเทศบาล และชุมชน ผู้วิจัยจึงกลายเป็นผู้มีสถานภาพเหมือนคนในของเทศบาล ซึ่งอาจมีอคติ และข้อคิดเห็นส่วนตัวในปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลมาตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2549 โดย การเข้าร่วมเป็นผู้ช่วยนักวิจัย และประเมินผลโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ การประเมินผลนโยบายของเทศบาล และโครงการวิจัยประเมินผลบ้านมั่นคงในเขตเทศบาล และได้มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนถึงเดือน พฤษภาคม 2552

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากโครงการวิจัย และประเมินผลนโยบายของเทศบาล รายงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการเทศบาลเล็กในเทศบาลใหญ่ วิดิทัศน์ และบันทึกสนทนาจากผู้ช่วยวิจัยอื่น ๆ ที่อยู่ในคณะวิจัยและประเมินผลนโยบายเทศบาล เป็นข้อมูลเพิ่มเติม

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นวิธีการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) มีการสนทนาระหว่างผู้มีข้อมูลกับผู้ต้องการทราบข้อมูล เป็นการถาม-ตอบกันโดยตรง หากมีข้อสงสัย หรือเข้าใจไม่ชัดเจนก็ทำความเข้าใจจนชัดเจนในทันที เป็นการสร้างความมั่นใจให้ทั้งผู้ตอบและผู้ศึกษา ในงานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกล้วงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากจะให้อธิบายแล้ว จะต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้ จะใช้ได้กับการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล เจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพในลักษณะต่างๆ ซึ่งในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์หัวหน้าสำนัก กอง ต่างๆในเทศบาล คณะผู้บริหารเทศบาล พนักงานเทศบาล ที่ปรึกษา นักวิชาการ

ที่ได้ร่วมงานกับเทศบาล และชาวบ้านในชุมชน ทั้งประธาน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเทศบาล เล็กในเทศบาลใหญ่

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนา มารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆที่เราต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป การสนทนากลุ่มนี้เหมาะกับการวิจัยที่ต้องการหารูปแบบโครงสร้าง แนวคิดใหม่ๆ รวมทั้งค้นหาตัวกำหนดพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ซึ่งในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มกับตัวแทนชาวบ้านในชุมชน สมาชิกสภาเทศบาล และพนักงานเทศบาลซึ่งอยู่ในระดับปฏิบัติงาน

ประเด็นและแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ได้จากการออกแบบการวิจัยแต่เนื่องจากการเข้าไปเก็บข้อมูลสนามในช่วงต้นของการศึกษา เป็นการเข้าไปเก็บข้อมูลร่วมกับโครงการวิจัยและประเมินผลร่วมกับโครงการอื่นที่มีประเด็นการศึกษาและคำถามใกล้เคียงกัน คือมุ่งศึกษาการกระจายอำนาจของเทศบาลให้กับชุมชน และกระบวนการนโยบายสาธารณะของเทศบาล แม้ว่าข้อมูลจะมีความครอบคลุมในสองประเด็นดังกล่าว แต่ข้อมูลยังไม่ครอบคลุมประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการ (Agency) จึงต้องมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมภายหลัง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล และการสัมภาษณ์ขอข้อมูลเพิ่มเติมทางโทรศัพท์ (แนวคำถามในการสัมภาษณ์ สามารถดูได้ในภาคผนวก)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดของการวิจัย ทั้งด้านสังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยการจำแนกและจัดระบบ (Typology and Taxonomy) โดยการจำแนกประเภทของปรากฏการณ์ (Typology) และการจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ (Taxonomy) นำไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้าง และความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆในพื้นที่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์

วิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธี ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยได้เห็นหลาย ๆ เหตุการณ์และได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วก็สามารถลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเพื่อสร้างข้อสรุปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) ซึ่งในการวิเคราะห์เอกสารต้องคำนึงถึงบริบท (context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามี การเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองวิธีนี้จะเป็นข้อความแบบบรรยาย (descriptive) ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือปัญหาที่จะวิเคราะห์